

A munka nem antropológiai állandó

Beszélgetés **Neogrády-Kiss Barnabással, Keresztesi Botonddal és Trapp Dominikával**

Totális prostitúció, totális kivilágítás. És a játék, minden játék egyre inkább vérre megy. Ez mindig így van, amikor az ember közeledik a világ közepéhez. De az emberek mosolyognak, sőt egyre jobban mosolyognak, sose egymásra, mindig magukban.

Jean Baudrillard

SA: A szabadidő számos aspektusból megközelíthető, mindannyiunkat foglalkoztató fogalomkör. Számotokra képzőművészként mit jelent?

Keresztesi Botond: Elsősorban az idő és a megélhetés kényes balanszát. Általános probléma, hogy ha a művészeti tevékenység nem termel profitot, akkor azt egyéb úton kell pótolni. Így jön létre az egyszerű képlet, miszerint az ember a pénzkeresésre vagy egy, a távoli jövőben anyagilag is megtérülő tevékenységre „költi” az idejét. Számos kortársam esetében tapasztalom azt, hogy felőrlődnek, elnyeli őket a feneketlen filmipar vagy a multinacionális cégek világa. Ugyanakkor a szabadidő fogalma új jelentést kap, ha az ember eléri a vágyott önfenntartás szintjét úgy, hogy közben független tud maradni művészete által. Egy felnőtt ember a nap 24 órájából átlagosan 8 órát tölt alvással, a maradék 16 órában pedig egyéni mérlegelés alapján állítja be az arányokat. Ha piaci szempontból vizsgáljuk a kérdést, felmerül az önkizsákmányolás problémája.

Ideális eset, ha az ember támaszkodhat egy jól kiépített pénzügyi struktúrára, ösztöndíjra, annak kutatási, művészeti célú felhasználására. Sajnos e tekintetben szűkösek a hazai lehetőségek, ezen azonban némiképp

enyhít az Európai Unió által nyújtott nemzetközi támogatások széles skálája vagy a világ számos pontjához kapcsolódó rezidencia. A szabadon, korlátok nélkül töltött idő ugyanakkor kultúrák által determinált szociológiai kérdés is. Élesen elkülönül egymástól az európai vagy a távol-keleti felfogás, de az országhatáron belül is markánsan mások az ezzel kapcsolatos képzetek.

Személy szerint igyekszem e tekintetben is egyensúlyt találni, próbálok a saját munkámat rugalmasan, ugyanakkor folyamatosan végezni, mégis vékony a határ, hogy mit tekint az ember hivatásának és mit szabadon eltöltött időnek, még ha abban a szerencsés helyzetben van is, hogy ez a két tevékenység sokszor összemosódik.

Neogrády-Kiss Barnabás: 2021. június 20-án este elindultam egy gödi kerti összejövetelel a vasútállomás felé, megnéztem az időt: 22:22. Erről eszembe jutott a múltam. Elmondtam egy általam kitalált imát, és az égbe küldtem. Ez biztonságot adott, kapaszkodót nyújtott egy trauma feldolgozásához. Hasonló kapaszkodók keresése telepszik a szabadidőre is. Az a helyes, ha követem az ismerőseimet? Összejövetelek, játékok, lerészegedések, bárhol is legyenek, csak ne egyedül, vagy ha egyedül, akkor kössem

le magam valamivel, csak hogy ne önmagammal foglalkozzak? A szabadidő eltöltése ugyanolyan kötelező dologként nyilvánul meg a számomra, mint a munka. Amikor a barátok kocsmázni hívnak, de még előtte egy kiállítás megnyitójára megyünk: ezek közösségi programok, melyek jól beburkolnak. Hallgathatom más emberek élményeit, problémáit, csak a sajátommal ne szembesüljek, ne menjek mélyebbre magamban. Szabadúszó vagyok, ebből kifolyólag organikusan épülnek fel a napjaim. Nincs 8 óra munka, 8 óra pihenés, 8 óra szórakozás. Életem egy nagy massa, ami összekapcsolódik sok-sok másik masszával, aztán leválik azokról, majd idővel kissé más formát öltve ismét találkozik velük, egy ilyen hullámmozgásban vagyok. Egy pub, ecset, vászon, festék, koktélok, ki-kapcsolódás, pénzért cserébe. Vannak ilyen események. Imitálni próbálják az alkotás folyamatát, élményét? Ugyan. Csak keretek közé akarják zárni az embereket, hogy fizessenek az eltöltött szabadidejükért.

Az alkotás léte folyamatosan körülvesz, jönnek az ötletek mindenféle élethelyzetben, akár munka vagy épp semmittevés közben, zuhanyzásokor. Ezek után meg kell találnom a próbafelvételek elkészítéséhez megfelelő teret és időt. Amikor kint voltam

Stuttgartban, az Akademie Schloss Solitude rezidenciaprogramján, ahol biztosítva volt minden ahhoz, hogy alkothassak, teljes nyugalomban jött el mindennap az az állapot, hogy csak bambultam ki a fejből az erdő felé, és átéltem az éppen adott pillanatot, azt, hogy létezem és vagyok, teljesen

egyedül. És akkor ott tudtam, hogy nem kell félnem, meg tudok állni a saját lábamon.

SA: Mit gondoltok, a kulturális tevékenységek infrastruktúrájának fejlődése elmarad a nem kulturális szabadidős tevékenységek piacorientált fejlődésétől?

KB: Az elmúlt öt-tíz évben a kulturális in-

tézményrendszer módszeres leépítésének lehettünk szemtanúi. Ezzel párhuzamosan, valamint ennek hatására jött létre egy markáns ellenkultúra, a baloldali értelmiség, a civilszervezetek több esetben művészekkel karöltve kerestek új alternatívákat, helyszíneket, és találtak belvárosi, majd folyama-

tosan attól egyre távolabb eső vendéglátó egységeket. Olyan fontos, központi helyek alakultak, mint a Gólya, az Auróra, a Müszki vagy a Jurányi Inkubátorház. Nem mindegyik élte túl az elmúlt időszakot, sokukat a dzsentrifikáció űzött el, volt, akit az önkormányzat. Így maradt az egyetlen működő alternatíva, az anyagi függetlenség nehézkes útja.

SA: A Csakoda csoport tagjaiként mélyrehatóan foglalkoztatok a szabadidő fogalmával. Mit gondoltok, mennyire klasszikus és/vagy érvényes az a megközelítés, miszerint a művészet elsősorban a szabadidő kultúrájával függ össze mint a fogyasztás egyik lehetséges tárgya vagy mint a kikapcsolódás, rekreáció egy meghatározott formája?

Trapp Dominika: A szabadidőben az a sajátos, hogy ez az idő éppen hogy nem „szabad”, hiszen szabadideje csak is annak lehet, akinek munkája, illetve ebből származó tőkéje van. Az emberi élet időbeli szféráinak ilyen formában való felosztása tehát csak is a munka által lehetséges, amennyiben a szabadidő csupán a munkaidő összefüggésében nyeri el értelmét. Ez az a klasszikus felosztás, melyben a művészet a szabadidő, a rekreáció és a fogyasztás kultúrájával kerül összefüggésbe. Éppen ezért hangsúlyos kérdés, miként közelíthető meg e probléma a nem a munka-szabadidő klasszikus fel-

↑
Fekhelyek a helyben talált elemekből épített Csakoda táborban, Fotó: Csakoda, Trapp Dominika

NEOGRÁDY-KISS Barnabás: *Solitude*, 2021, Akademie Schloss Solitude rezidencia, Symposium Kiadó (előkészületben) A művész jóvoltából
←

NEOGRÁDY-KISS Barnabás: *Solitude*, 2021, Akademie Schloss Solitude rezidencia, Symposion Kiadó (előkészületben) A művész jóvoltából
←

tézményi struktúra. Egy afrikai faluban, ahol a házak falait mindenféle funkciót mellőző, Bak Imre hard edge festészetével rokon freskók díszítik, pedig egyáltalán nem.

SA: A társadalomtudomány megközelítése értelmében a szabadidő fogalma meghatározásánál fogva ellentmondást rejt magában, amennyiben a szabadidő meghatározását csak a munka-tőke kontinuum felől közelíthetjük meg.

KB: Az elmúlt időszak Covid-válsága egy sor új kérdést és problémát vetett fel a fejlett nyugati társadalmakban. A rögzített munkakörülmények feloldódtak, a fizikai térből szinte minden az online térbe került át, sok országban felvetődött a heti három-négy napos munkarend bevezetése. A termelés gyakorlata némiképp racionalizálódott az otthon végezhető munka által, ugyanakkor az intim szféra lassú felszámolása is megkezdődött. A kapitalista berendezkedés építette ki azt a rendszert, melyben az emberi lét szinte minden tevékenysége anyagi ellenjuttatást feltételez. Egyre népszerűbbek az olyan online finanszírozási rendszerek, amelyek egy adott kulturális termék platformjának fenntartását az emberek szabad belátására, anyagi lehetőségeire bízzák, mint ahogy ezt láthatjuk például a Partizán tevékenysége kapcsán is. A cserekereskedelmet vagy a magyar társadalomban is elterjedt kalácsa módszerét lassan felváltják a start-up vállalkozások, kiszolgáltatva ezzel mindent a piac és a népszerűség kívánalmainak.

Egyre nagyobb problémát jelent az, hogy az életünk legalapvetőbb, leghétköznapiabb motívumait is termékként vagy termékjelölésként használjuk, felszámolva ezzel a magánélet és a termelés utolsó határvonalaival is. Ahogyan nem egyértelmű az sem, hogy egy vasárnap érkezett e-mailre vallási okokból vagy szimpla társadalmi normákra hivatkozva megtagadhatjuk-e az azonnali válaszadást. Egy tengerparton eltöltött nyaralás üzleti útnak minősül-e a social media felületein, vagy csak akkor, ha termék megjelenítést tartalmaz, melynek egy Maldív-szigeteki út a fedezete?

Talán az egyetlen, a tőke szempontjából még kiaknázatlan terület az alvással és az álmainkkal töltött idő, bár lehetséges ennek is tudományos célokra történő kiárusítása. Összességében az elmúlt alig néhány év rendkívüli változásokat hozott e téren, és egy sor megoldásra váró problémát is a digitális és fizikai életünkbe egyaránt.

osztása alapján szerveződő, hagyományos életformákat nem képviselő társadalmi rétegek tagjai szempontjából. Van-e a szabadidő kultúrájának értelme, számukra is megfogalmazható formája az ő esetükben? További kérdés, hogy a művészek hova sorolhatóak ebben a kontextusban.

KB: A művészet felfogásom szerint az életre adott válaszok megszámlálhatatlan sora, ilyen módon képes az állandó megújulásra, és adja a komplex emberi létezés bizonyos lenyomatát. Hasznossága, haszonelvősége külső tényezők függvénye. Teljesen mást jelent az alkotó és a befogadó szempontjából, éppen ezért az értéke is szabadon alakítható, erodálható. A kenyér ára valamilyen szinten egy társadalmi, gazdasági konszenzus eredménye, egy festmény vagy szobor ára

csupán egy rendkívül absztrakt spekuláció. Van olyan felfogás, miszerint a művészet az emberi természet elválaszthatatlan része, másfelől objektív, tudományos leírása a mai napig kérdéses. E tekintetben a vallással rokon, azt több ponton metszi térben és időben is. Kundera ír Beethoven „Es muss sein” kérdéséről mint egyfajta belső szükségességről (szó szerinti fordításban „lennie kell”), ami némiképp magyarázza azt a fajta önellentmondást, ami a teljes haszontalanságot és a zsigeri készletet is magában foglalja. Ugyan nem tudom, hogy pontosan mit, de azt feltétlenül mondani akarom. Ebben a tekintetben valóban rokon a céltalan szórakozás, rekreáció vagy akár a fejlődéslélektani szempontból megkerülhetetlen játék fogalmával. Európában létrejött erre egy in-